

ШЕЈХ ШЕЈПУР КИМДИР?

Әрминин әвәлләриндә нәшр олунан гәзет вә журналларда мухтәлиф кизли имзалара раст кәлирик (Хортдан бә), Мәһкәмә ишији. Дабаны чатдах хала, Шејх Шејпур, Јетим Чүчә, Чүвәллагы вә с.). Бу имзаларын бир чохунун кимләре анд олдугу мүүҗонләшдирилмишә дә, бәзиләри һәлә дә дәгиг сурәт-дә адылашдырылмамышдыр. Индијәдәк тәдгигатчыларымыз тәрәфиндән мүүҗонләшдирил-мәмиш имзалардан бири дә Шејх Шејпурадур. «Кәллиҗәт», «Игбал» кими журнал вә гәзәтләрдә һәкајә, мәгалә вә ше-рләри илә чыхыш едән Шејх Шејпур дөврүнүн бәзи акту-ал мәсәләләринә тохунуш, о чүмләдән ушагларын тәрбија-си, таълими, мәктәбләрин вәзи-јәти ону нараһәт етмишдир. «Шејх Шејпур» имзалы мүү-лиф өз әсәрләри илә һагсызлы-га гаршы чыхышы, моллаларын, һачыларын, дәрвишләрин һис-сәләләрини тәгид етмишдир.

«Ата чыхан агачы оғул бу-даг-будаг кәзәр» («Кәллиҗәт» журналы, 1912-чи ил, № 23) ад-лы сатирик һәкајәсиндә Шејх Шејпур дөврүдәки бәзи Азәр-бајчан аңләләриндәки тәрбија ишәнин һагистийиндән бәһс едир.

«Ухувәт мәктәби» ше-риндә («Кәллиҗәт» журналы, 1912-чи ил, № 26) о, Шамаһы-да ачылмыш «Ухувәт мәктә-би»нин бағланмасындан тәс-сүфләнир вә онун бағланмасына чан атап дин хадимләрини иф-ша едир. О чүмләдән «Тазија-нә»ләриндән бириндә дә («Иг-бал» гәзәти, 1912-чи ил, № 213) һәмин мөвзуја тохунур. Шејх Шејпур «Тәгдир едәлим» («Кәллиҗәт» журналы, 1912-чи ил, № 8), «Зәһмәт чәкмә» («Кәллиҗәт» журналы, 1912-чи ил, № 9), «Студент» («Кәл-ниҗәт» журналы, 1912-чи ил, № 11), «Дейм-демәјим» («Кәл-ниҗәт» журналы, 1912-чи ил, № 13), «Чәпәр чәкмәсин» («Кәллиҗәт» журналы, 1912, № 20), «Сәни мән севмәјирәм, севмәјирәм» («Кәллиҗәт», 1912-чи ил, № 29) вә саир ше-р-ләриндә, бир чох тазијәсиндә бәјүк Сабирин сатирик әи-әнәләрини давам етдирмишдир. Онун әсәрләриндән ајдын һисс едилир ки, Шејх Шејпур Са-бир әдәби мәктәбинә вә Шамаһы мүнәтинә чох јахын олмушдур. О, XX әсрин илк илләринин әсас педагожи проблемләриндән олан аңа дили мәсәләси, мәктәб-ләрин һалы, гәзет-журнал нәш-ри, дин хадимләринин јенилијә гаршы мүбаризәси вә с.-ләре анд дәрин, мазмунлу, садә, ојнаг, ширин сатирик ше-рләр јазмыш-дыр. Садәлик, ојнаглыг, тохуну-лан мөвзу әсәрләрин Сәһһәт ја-радычылығына анд олдуғуну күман етмәјә һагт верир. Шама-һыдан «Ухувәт мәктәби»нин ачылмасында А. Сәһһәт Са-бирлә бириндә јахындан ишти-рак етмишди. Она көрә дә һә-мин мәктәбин бағланмасы ша-ир кәдрләндирирди. Бу һади-сәни ше-рләриндә үрәк-агрысы илә гәләмә алаш, шүбһә јохдур ки, елә А. Сәһһәт ола биләрди. Чүнки о заман М. Ә. Сабир ар-тыг һәјәтдә јох иди. Онун иши-

ни Шејх Шејпур—А. Сәһһәт давам етдирирди. А. Сәһһәт шаирдән заманын тәләбләринә мувафиқ дөврү әкс етдирән ше-рләр јазмагы тәләб едирди. Мәһз Шејх Шејпур имзалы әсәрләр һәмни тәләбә чаваб ве-рир. Ејни заманда һәмни ше-р-ләрдә мүүәлифин рус вә Гәрби Авропа әдәбијагы илә јахындан танышылығы һисс едилир — ки, мәһз А. Сәһһәт белә бир шаир иди. Шејх Шејпур имзалы ше-р-ләри А. Сәһһәтин мәлум ше-р-ләри илә мутәјиссә етдикдә дә-ди. үслуб јахынлығы ајдын көрүнур.

Сәһһәт 1912-чи илдә нәшр ет-дији «Сыныг саз» китабындаки «Нитгимәһкәм» ше-риндә чәһ-ләдән, һәмнәтләриндәки сүстәүдән, әгәләтдән шикајәт едәрәк дејирдә:

Гарҗаш, көзүн ач, бирчә ојан,
көр нә замандыр,
Дуңја үзү елим илә бу күп
рәнки-чәһандыр.
Афагы ишығләтәмиш
ијирмишчи гәрнинә,
Мәгрибләләри јер үзүнә
һөкмү рәвандыр.
Бәсдир бу гәдәр гәфләт илә
јатдыш, әзинәш,
Аллаһы севирсән бир ајыл,
јатна, ојан, дур!

«Кәллиҗәт» журналынын 1912-чи ил 29-чу нөмрәсиндә А. Сәһһәт—Шејх Шејпур јенә һәмни мөвзуја мурачиәт едир:

Чаһил олдуғ да гаһанды
көзүмүз,
Гаһмады, сәммизин јыхдыг
өзүмүз,
Сәһһәт, елмә бу олду сөзүмүз:
Сәни мән севмәјирәм,
севмәјирәм.

Рузәхан сөјдү бизи
һилләт илә,
Халғын агзын гаһады
дәһәт илә.
Аңлајан шәхсә деди
һифрәт илә:
Сәни мән севмәјирәм,
севмәјирәм.

«Кәллиҗәт» мәчмуәсиндә А. Сәһһәт вә Шејх Шејпур имза-сы илә кәдән тазијәнәләр ара-сында мөвзу јахынлығы, арды-чылығы вардыр. Тәдгигатчы-лар индијәдәк Шејх Шејпурун ким олдуғуну мүүҗонләшдири-билмәмиш вә она көрә дә онун әсәрләринә тохунмамыш, һеч бир чилдә даһил едилмәмиш-дир. Шејх Шејпурун Аббас Сәһһәт олмасыны «Кәллиҗәт» журналында мүнәтәзәм чыхыш едән, һәтта А. Сәһһәтә позир-ләр јазан, ону јахындан таны-јан машһур әдәбијатчына вә шаир Салман Мумтаз — Хорт-дан бәј гәти шәкилдә тәсдиғ едир. О, Аббас Сәһһәт һагғында хәтирәсиндә јазыр: «Аббас Сә-һһәт «Кәллиҗәт» мәчмуәсиндә Шејх Шејпур имзасы илә бир чох мәһнәкә јазмышдыр». (Бах. Азәрбајчан ССР ЕА Республи-ка әлҗазмалар фонду, Арх. 38, г-34 (580) № 1. Чүнк.).

Беләликлә, Шејх Шејпур им-залы әсәрләри Аббас Сәһһәтә мөхсүс олмасына шүбһә јери галмыр.

Әждәр АҒАЈЕВ,
педагожи елмләр һәмнәдди,
Рәмиз ИСАЈЕВ,
аспирант.